

Зоряна ЗАТЕРТА,
здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль)*

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

У період боротьби України як нації формуються та відновлюються українські культурно-історичні цінності, традиції, звичаї, гармонійні міжнаціональні та загальнолюдські стосунки. Складні та невизначені процеси відбуваються як у свідомості окремих людей, так і в суспільстві загалом. Найбільший вплив ці процеси мають на молоде покоління, особистість яких ще розвивається [8].

Студентська молодь завжди була в центрі суспільної уваги, оскільки вважається інтелектуальним потенціалом держави. Внутрішня трансформація світогляду, мотивацій та ціннісних орієнтацій студентів у поєднанні з їх значною чисельністю робить студентську молодь важливим орієнтиром у становленні української самобутності. Здобувачі вищої освіти є чи не найактивнішими учасниками волонтерських рухів, що, в свою чергу, є потужним чинником формування їх ціннісних орієнтацій [1]. У цьому віці починає формуватися стійке коло інтересів, зростає зацікавленість світоглядними питаннями. Разом з цінностями до ядра особистості здобувача входять і ціннісні орієнтації [7].

Студентські роки є критичним періодом внутрішньої трансформації ієрархічної системи світогляду та цінностей. Ця система є складною, багаторівневою та динамічною структурою, яка визначає основні аспекти спрямованості особистості та впливає на її подальше професійне становлення [2].

Ціннісні орієнтації студентів – це особистісне та вибіркоче ставлення до існуючих матеріальних і нематеріальних цінностей, які формують (визначають) їх світогляд (світовідчуття), спрямовують їх життєдіяльність та є основою для самоаналізу й оцінки поведінки інших людей, різних подій, суспільних явищ. Ціннісні орієнтації студентської молоді формуються в процесі виховання і навчання, особливо у процесі відтворення культурно-історичних норм. Перед здобувачами вищої освіти ставиться не одна мета,

а комплекс цілей, важливих для формування світоглядних принципів. Саме через освіту ціннісні орієнтації передаються від покоління до покоління [5].

Дослідниця У. Михайлишин вказує на схильність студентської молоді до сепаратизму та індивідуалізму, послаблення спадкоємності поколінь. Таким чином, в умовах кризи ціннісні орієнтації молоді можуть формуватися не з високих духовних цінностей, а з системи базових економічних та біологічних мотивів [4].

На думку О. Лавренко, у період кризових ситуацій студенти переосмислюють такі поняття, як держава, економіка, свобода, гроші, особистість, демократія [3].

Варто відмітити, що війна впливає не лише на лінію фронту, а й на психологічний стан людей, змінює їхні цінності. Такі події не є типовими для психічного здоров'я, особливо для студентів. Постійний вплив стресу також спричиняє дисбаланс у мозку та значні зміни у поведінці. Стрес вважається найважливішим фактором впливу на розвиток особистості молодих людей. Через відсутність природних захисних механізмів люди не здатні впоратися з цими подразниками [8].

Студентська молодь надзвичайно чутлива до несправедливості і часто прагне змінити своє життя та суспільство на краще. Саме тому студенти є найбільш активною соціальною групою та беруть участь у різноманітних громадських та добровільних організаціях, у тому числі у волонтерських рухах [6].

Окупація частини території нашої країни російською армією вплинула на підвищення індексу пріоритетних цінностей для української молоді, таких як незалежність, демократичний розвиток країни, свобода слова, демократичний контроль над державними рішеннями, національно-культурне відродження, соціальна рівність та участь у політичному житті. І особливо відчутно цей пріоритет почав зростати в умовах повномасштабного вторгнення ворога на нашу Батьківщину.

Війна може зруйнувати цінності, які раніше були важливими для молодих людей, перекреслити їхні плани та сподівання на майбутнє. Студенти стають невпевненими, нестабільними та недалекоглядними. Але, з іншого боку, саме війна змушує молодих людей змінити своє ставлення до життя, змінити пріоритети та перебудувати систему ціннісних орієнтацій [8].

Становлення ціннісних орієнтацій студента залежить від низки психологічних чинників, таких як позитивне ставлення до життя, самостійність у прийнятті рішень, концентрація на обраних цінностях, пріоритет декларованих цінностей над реальними, максималізм та бажання змінити світ на краще. Так, у дослідженні Т. Яценко та Г. Шкляєвої зазначається, що, порівняно з результатами 2020 р., домінуючими інструментальними цінностями молоді стали незалежність, сміливість у відстоюванні власної думки та життєрадісність. Ці інструментальні цінності є проявом незалежності та рішучості у відстоюванні своїх ідей як способу досягнення бажаних результатів у житті. Сьогодні домінують цінності, які сприяють позитивному ставленню до життя та внутрішній незалежності як захисній реакції на стресові події. Як наслідок, такі цінності, як самоконтроль, толерантність та відкритість, втрачають своє значення [8].

Таким чином, дослідження особливостей становлення ціннісних орієнтацій молоді під впливом повномасштабної війни засвідчують переважання матеріальних цінностей над духовними. Наприклад, такі цінності, як сім'я, здоров'я, краса, творчість і довіра, втрачають свою важливість. Натомість під впливом стресових факторів на перші місці у структурі ціннісних орієнтацій молодих людей посідають соціальна активність, незалежність, відданість власним ідеям, відкритість, комунікабельність і прийняття труднощів.

Список використаних джерел:

1. Банах В. А. Трансформація ціннісних орієнтацій молоді в умовах кризового суспільства. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Вип. 64. С. 13–21.
2. Дарнобит І. В. Формування ціннісних орієнтацій студентів у розбудові громадянського суспільства в Україні. *Наукова думка сучасності і майбутнього*: зб. ст. учасників сьомої міжнар. практи.-пізнав. конф. (м. Дніпро, 22–30 грудня 2016 р.). Дніпро, 2016. С. 15–19.
3. Лавренко О. В. Морально-ціннісні орієнтації економічної соціалізації студентської молоді. *Актуальні проблеми психології*. Київ, 2017. Вип. 46. Т. 1. С. 45–51.

4. Михайлишин У. Б. Соціально-психологічні особливості системи ціннісних орієнтацій студентської молоді: до постановки проблеми. *Актуальні проблеми психології*. Київ, 2016. Вип. 45. Т. 1. С. 133–136.
5. Павліченко А. Ціннісні орієнтації у системі становлення особистості. *Психологія і суспільство*. 2005. № 4. С. 98–120.
6. Політична участь молоді сучасної України: психологічні чинники активізації: монографія / за наук. ред. Л. О. Кияшко. Київ: Міленіум, 2014. 216 с.
7. Романюк Л. Ціннісні орієнтації і установки як основні психолого-педагогічні категорії громадянської освіти. *Наукові записки Ніжинського державного педагогічного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2002. № 2. С. 99–103.
8. Яценко Т. В., Шкляєва Г. О. Особливості формування ціннісних орієнтацій студентської молоді України в умовах війни. *Габітус*. 2023. Вип. 51. С. 126–131.